

The Story of French: ฝรั่งเศสที่สุดในโลก

ธีระ รุ่งธีระ*

Theera Rongtheera

นาโด, ฌ็อง-เบอนัวต์ และ จูลี บาร์โลว์. 2554.

The Story of French: ฝรั่งเศสที่สุดในโลก.

มณฑิชา ปิยะสกุลชัย และ

สุรัตน์ ปัญญวรญาณ แปล. กรุงเทพฯ:

ฟรีฟอร์ม. 589 หน้า.

The Story of French: ฝรั่งเศสที่สุดในโลก ว่าด้วยเรื่องราวของภาษาฝรั่งเศสตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงอิทธิพลต่างๆ ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมที่มีผลทำให้ภาษาฝรั่งเศสยังคงสถานะความเป็นภาษาสากลผ่านมุมมองของผู้เขียนที่ไม่ใช่ นักภาษาศาสตร์ชาวแคนาดาสองคนคือ ฌ็อง-เบอนัวต์ นาโด (Jean-Benoit Nadeau) และจูลี บาร์โลว์ (Julie Barlow)

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันตกและภาษาศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ฌ็อง-เบอว์นาร์ด นาโต และจูลี บาร์โลว์ สองสามีภรรยาเป็นทั้งนักหนังสือพิมพ์ และนักเขียน ทั้งคู่สำเร็จการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัย McGill ประเทศแคนาดา มีผลงานเขียนเกี่ยวข้องกับประเทศฝรั่งเศสและประวัติของภาษาฝรั่งเศสทั้งที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสหลายเรื่อง และเรื่องที่ได้รับ ความนิยมมากที่สุดคือ *The Sixty Million Frenchmen Can't be Wrong* (แปลเป็น ภาษาไทยชื่อ *The Sixty Million Frenchmen Can't be Wrong: ฝรั่งเศส ฝรั่งเศส*) ซึ่ง ได้รับการแปลเป็นภาษาต่างๆ หลายภาษา หลังจากนั้น ทั้งคู่จึงตัดสินใจเขียน หนังสือ *The Story of French* เล่มนี้ขึ้นมาเพื่ออธิบายว่า ภาษาฝรั่งเศสกลายเป็น ภาษาที่สร้างกระแสโลกาภิวัตน์ได้โดยไม่ต้องพึ่งพิงประเทศฝรั่งเศสได้อย่างไร ในขณะที่ภาษาอังกฤษยังขยายอิทธิพลไปทั่วโลก

ผู้เขียนออกเดินทางไปทั่วโลกทั้งยุโรป อเมริกา แอฟริกาและเอเชียเพื่อ เก็บข้อมูล ด้วยการเข้าร่วมการประชุมสัมมนา สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง และ วิเคราะห์ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการ ใช้ ภาษาฝรั่งเศสในประเทศต่างๆ

หนังสือเล่มนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ต้นกำเนิด การขยายตัว การปรับตัวและอนาคตของภาษาฝรั่งเศส ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ต้นกำเนิด (Origins) ประกอบด้วย 3 บท กล่าวถึงประวัติ ความเป็นมาของภาษาฝรั่งเศสตั้งแต่ยุคเริ่มต้น คือ ยุคภาษาเคลติก ภาษาโกล ภาษาลาติน ภาษาโรมานซ์ ซึ่งแบ่งออกเป็นภาษาลองก์ด็อก (*langue d'oc*) และ ภาษาลอร์ดอยล์ (*langue d'oïl*) จนกลายเป็นภาษาฝรั่งเศสที่ใช้ในปัจจุบัน จาก ภาษาที่มีใช้ในบางกลุ่มบางพื้นที่กลายสภาพมาเป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศ สมัยรัชสมัยของพระเจ้าฟร็องซัวส์ที่ 1 (*François 1st*) โดยทรงกำหนดให้ภาษาฝรั่งเศส เป็นภาษาที่ใช้ในการปกครองรัฐ และกลายเป็นภาษาที่ใช้ในโรงเรียน มหาวิทยาลัย การแพทย์และบทกวี จนในที่สุด เหล่าศิลปิน กวี ช่างพิมพ์และผู้มีความรู้เริ่มละทิ้ง ภาษาลาตินและให้ความสนใจภาษาฝรั่งเศสมากยิ่งขึ้น ในช่วงยุคแรกๆ ภาษา ฝรั่งเศสยังไม่มีรูปแบบทั้งการสะกดคำและไวยากรณ์ที่ชัดเจน จนเกิด กระแส

แนวคิดเรื่องของบริสุทธิ์นิยม (purism) จนเป็นที่มาของการจัดตั้งราชบัณฑิตยสภาฝรั่งเศส (Académie française) ในเวลาต่อมา (รัชสมัยของพระเจ้าหลุยส์ที่ 13) เพื่อให้มีสร้างมาตรฐานด้านคำศัพท์และไวยากรณ์ ตลอดจนสำนวนโวหารและคำสัมผัสในภาษาฝรั่งเศส รวมถึงการจัดทำพจนานุกรมฉบับต่างๆ เพื่อเป็นเอกสารอ้างอิงให้กับทุกๆ คน

ส่วนที่ 2 การขยายตัว (Spread) ประกอบด้วย 7 บท เป็นเรื่องของ การขยายตัวและการแพร่กระจายภาษาฝรั่งเศสในดินแดนต่างๆ ทั่วโลก ในประเทศฝรั่งเศสเอง ภาษาฝรั่งเศสเริ่มแพร่หลายในกลุ่มนักคิดและนักเขียนในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ช่วงที่วัฒนธรรม salon เป็นที่นิยม ต่อมา มีการส่งเสริมระบบการศึกษาแห่งชาติ ภาษาฝรั่งเศสแพร่กระจายไปทั่วประเทศ เพราะทุกคนเรียนภาษาฝรั่งเศสตามแบบแผนและมีการรณรงค์การใช้ภาษาฝรั่งเศสที่ถูกต้อง ส่วนการแพร่กระจายนอกประเทศฝรั่งเศสนั้นมี 2 กระแส ส่วนหนึ่งเกิดจากการเผยแพร่แนวคิดของคนฝรั่งเศสทั้งเรื่องราชบัณฑิตยสถานและการปฏิวัติ ทำให้ภาษาฝรั่งเศสกลายเป็นภาษาของชนชั้นสูง ภาษาการทูตและภาษาของราชวงศ์ต่างๆ ในยุโรป

อีกส่วนหนึ่งเป็นผลจากการลัทธิจักรวรรดินิยม ภาษาฝรั่งเศสเดินทางไปยังดินแดนต่างๆ ทั่วโลก ทั้งทวีปยุโรป เอเชีย แอฟริกาและอเมริกา ในดินแดนเหล่านี้ ภาษาฝรั่งเศสมีวิวัฒนาการเฉพาะตัวทั้งระบบเสียง ไวยากรณ์และคำศัพท์ ในปัจจุบันบทบาทและสถานภาพของภาษาฝรั่งเศสในดินแดนต่างๆ เหล่านี้แตกต่างกันออกไป บางประเทศหรือบางดินแดนยอมรับเป็นภาษาราชการ เช่น ในเบลเยียม สวิตเซอร์แลนด์และมณฑลควิเบก ประเทศแคนาดา ในขณะที่บางประเทศปฏิเสธการใช้ภาษาฝรั่งเศสโดยสิ้นเชิง เช่น ประเทศอัลจีเรีย หรืออาจถูกดุดกลืนด้วยภาษาอื่นไปแล้ว เช่น รัฐหลุยเซียนาในสหรัฐอเมริกา

ส่วนที่ 3 การปรับตัว (Adaptation) ประกอบด้วย 6 บท ส่วนนี้กล่าวถึง การปรับตัวของภาษาฝรั่งเศสและประเทศฝรั่งเศสที่จะทำให้ภาษาฝรั่งเศสยังคงดำรงอยู่ได้ในโลกที่ภาษาอังกฤษมีบทบาทมากขึ้นๆ โดยเริ่มจากการปรับตัวของ

ประเทศฝรั่งเศสหลังยุคการล่าอาณานิคม ประเทศฝรั่งเศสมีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การท่องเที่ยว อาหาร สินค้าหรูหรา ศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ รวมถึงการสนับสนุนทุนทางวัฒนธรรมของประเทศฝรั่งเศส รวมถึงการจัดตั้งหน่วยงานต่าง ๆ ทางด้านการทูตวัฒนธรรมฝรั่งเศสเพื่อเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมฝรั่งเศสไปยังมุมต่างๆ ของโลก เช่น สมาคมฝรั่งเศส (Alliance française) ยูนิฟรอนซ์ (UniFrance) รายการโทรทัศน์ TV5 และรายการวิทยุ RFI สิ่งเหล่านี้ทำให้ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาที่ได้รับความนิยมจากทั่วโลก นอกจากนี้ภาษาฝรั่งเศสยังคงรักษาความเป็นภาษาราชการได้ในหลายองค์กร เช่น องค์กรการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) สหภาพไพรซ์เนียสกาล คณะกรรมการโอลิมปิกสากล เป็นต้น

ส่วนภาษาฝรั่งเศสในประเทศอดีตอาณานิคมก็มีการปรับตัวเช่นกัน กล่าวคือ มีการปรับภาษาที่ใช้จากภาษาของประเทศฝรั่งเศสเป็นภาษาของตนเอง และมีการผลิตรวบรวมเป็นของตนเอง ส่วนประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาราชการ ภาษาฝรั่งเศสยังคงเป็นที่นิยมใช้กันอยู่ในบางประเทศ เช่น ตูนิเซีย โมร็อกโก ซีเรีย เลบานอน เป็นต้น สำหรับมณฑลควิเบก แคนาดา ผู้พูดภาษาฝรั่งเศสมีบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก จนมีการปลุกกระแสการแยกตัวเป็นอิสระจากประเทศแคนาดาและมีการบัญญัติให้ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาราชการควบคู่กับภาษาอังกฤษ

จากเรื่องของภาษาที่ประเทศต่างๆ ใช้ภาษาเหมือนกัน คือ ภาษาฝรั่งเศส จนกลายเป็นการจัดตั้งองค์กรผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศสโลก (Organisation internationale de la Francophonie) ที่เริ่มก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1960 เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจและพัฒนาประชาธิปไตยโดยเฉพาะประเทศในแอฟริกาและเอเชีย มีการจัดตั้งโรงเรียนและมหาวิทยาลัยนานาชาติที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส รวมถึงนโยบาย “พหุภาษา” ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้ภาษาที่หลากหลายในสถาบันระหว่างประเทศ เพราะทุกรัฐมีความเท่าเทียมกัน

ส่วนที่ 4 อนาคตของภาษาฝรั่งเศส (Change) มีจำนวน 4 บท เป็นเรื่องราวของภาษาฝรั่งเศสในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งเรื่อง การสะกดคำ การผวนคำ การยืมคำจากภาษาอังกฤษ การสร้างคำใหม่ๆ รวมถึง การเปลี่ยนแปลงในระดับเสียง ระดับไวยากรณ์และระดับความหมาย จึงต้องมีการสร้างมาตรฐานภาษาและวัฒนธรรม (เช่น ภาพยนตร์ ดนตรี เป็นต้น) ตลอดจนการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ปกป้องภาษาฝรั่งเศส คือ *Délégation générale à la langue française et aux langues de France (DGLFLF)* เพื่อทำหน้าที่ปกป้องวัฒนธรรมภาษาฝรั่งเศสของตนและสนับสนุนความหลากหลายทางวัฒนธรรม

อนาคตของภาษาฝรั่งเศสในประเทศฝรั่งเศสกับประเทศอื่นๆ ยังมีความแตกต่างกัน คือ คนฝรั่งเศสเริ่มขาดความเชื่อมั่นในภาษาฝรั่งเศส หรืออาจกล่าวได้ว่าความเป็นชาตินิยมของชาวฝรั่งเศสเริ่มลดลงและขึ้นชอบภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้น ในขณะที่ประเทศอื่นๆ ยังคงต่อสู้เพื่อให้ภาษาฝรั่งเศสยังคงมีบทบาทอยู่ในเวทีโลกอย่างต่อเนื่อง ผ่านการจัดเทศกาลและความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ อย่างไรก็ตามแม้จำนวนคนที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสในโลกจะมีมากไม่เท่าภาษาสเปน อาหรับหรือโปรตุเกส แต่คนส่วนใหญ่เลือกที่จะเรียนเป็นภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ

หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับนิสิตนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป ผู้อ่านจะได้รับความรู้ทางวิชาการทั้งเรื่องภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ตลอดจนสภาพสังคมและการเมืองในประเทศต่างๆ ที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส ผ่านถ้อยคำหรือลีลาที่ไม่ซับซ้อนหรือเป็นวิชาการมากเกินไป ทำให้เข้าใจง่าย อย่างไรก็ตามหากผู้อ่านไม่มีความรู้ภาษาฝรั่งเศสอาจจะยากลำบากในการทำความเข้าใจข้อเฉพาะ เนื่องจากบางคำผู้แปลเลือกถ่ายทอดเสียงด้วยสำเนียงการออกเสียงแบบภาษาฝรั่งเศส ซึ่งอาจจะแตกต่างจากการถ่ายทอดเสียงการออกเสียงเป็นภาษาอังกฤษที่บุคคลทั่วไปคุ้นเคย

ความน่าสนใจของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่มีการวิเคราะห์สถานภาพและการใช้ภาษาฝรั่งเศสตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย โดยเฉพาะข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากสถานที่จริงและการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพรวมของภาษาฝรั่งเศสได้อย่างละเอียดและชัดเจนว่าเหตุใดภาษาฝรั่งเศสจึงยังคงรักษาสถานะเป็นภาษาสากลในด้านต่างๆ ในทุกวันนี้ แม้ว่าบทบาทของภาษาอังกฤษจะยังคงเข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ ก็ตาม